

LZA Lielo medaļu 2020. gadā saņem *Dr.habil.art.* Eduards Kļaviņš un *Dr.med.* Andrejs Ērglis

Š.g. 10. martā, Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Senāts, uzklusot LZA Prezidija izvirzīto kandidātu raksturojumus, 2020. gadā LZA Lielo medaļu nolēma piešķirt LZA goda loceklim Eduardam Kļaviņam un LZA īstenajam loceklim Andrejam Ērglim. LZA Lielā medaļa ir augstākais apbalvojums, ko LZA piešķir par izciliem radošiem sasniegumiem, un tā tradicionāli tiek pasniegta LZA rudens pilnsapulces laikā.

LZA Lielā medaļa LZA goda loceklim Eduardam Kļaviņam ir piešķirta par ieguldījumu Latvijas un Eiropas mākslas vēstures un teorijas pētniecībā, kā arī par daudzsējumu enciklopēdiskā izdevuma "Latvijas mākslas vēsture" izdošanas organizēšanu, vadīšanu un intelektuālo bagātināšanu.

Ar LZA Lielo medaļu 2020. gadā apbalvots LZA goda loceklis, Latvijas Mākslas akadēmijas (LMA) Mākslas vēstures institūta direktors un LMA emeritētais profesors *Dr.habil.art.* **Eduards KĻAVIŅŠ** (dzimis 1937) par izcilu sastādītāja, zinātniskā redaktora un vadošā pētnieka veikumu daudzsējumu izdevuma "Latvijas mākslas vēsture" līdzšinējo trīs Latvijas zinātnes sasniegumu konkursos godalgoto sējumu (Rīga: Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures institūts; Mākslas vēstures pētījumu atbalsta fonds, 2014, 4. sēj.; 2016, 5. sēj.; 2019, 3. sēj., 1.–2. grām.) veidošanā, kā arī mūža ieguldījumu Latvijas mākslas starptautisko sakaru izpētē un mākslas zinātnes eiropeiskā apvēršņa paplašināšanā.

Par divu pirmzdoto sējumu ietekmes "kopsvaru" mākslas zinātniece Dr. Aija Brasliņa (Latvijas Nacionālais mākslas muzejs) rezumē: "Tekstuāli un vizuāli iespaidīgais veikums iezīmē Latvijas mākslas zinātnes tagadējā posma akadēmiskās virsotnes, izvirzoties par noteicošu 21. gs. sākuma orientieri. Salīdzinājumā ar hrestomātiskiem nozares pamatliteratūras pagātnes pieminekļiem abi informatīvi un interpretatīvi pilnveidotie sējumi ir vēl nebijušā vērienā izvērsti Latvijas mākslas vēstures liecību apkopojumā un eiropeiskā kontekstualizācijā, kas latviešu pētnieku sniegumu līdzvērtīgi iesaista aktuālajā Rietumu historiogrāfiskā kanona pārrakstīšanas procesā." (Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. A daļa. – 2017, 71. sēj., Nr. 3., 97. lpp.). Šis slēdziens lielā mērā ir attiecināms ne tikai uz "Latvijas mākslas vēstures" sējumiem, kuros nu jau aplūkots laiks Latvijas mākslā un arhitektūrā no 1780. līdz 1940. gadam, bet arī uz visu Eduarda Kļaviņa līdzšinējo darba mūžu pētniecībā un pedagoģijā kopš Sanktpēterburgas Repina institūta absolvēšanas un ierašanās strādāt toreizējā Latvijas PSR Valsts mākslas akadēmijā 1962. gadā. Vēl 1980. gados pēc satura zinātniskām monogrāfijām pielīdzināmie Kļaviņa pētījumi nāca klajā tikai rotaprintētu maztirāžas mācību līdzekļu veidā bez attēliem. Par ievērojamiem notikumiem un atskaites punktiem neatkarīgās Latvijas mākslas zinātnē kļuva viņa pamatdarbi "Latviešu portreta glezniecība: 1850–1916" (Rīga: Zinātne, 1996; LR Kultūras ministrijas prēmija) un "Džo: Jāzepa Grosvalda dzīve un māksla" (Rīga: Neputns, 2006; laikraksta "Diena" 2006. gada galvenā balva kultūrā un LR Ministru kabineta prēmija). Eduarda Kļaviņa vadībā disertācijas izstrādājuši un par spēcīgiem profesionāliem izveidojušies vairāki doktoranti – to skaitā gan "Latvijas mākslas vēstures" sējumu līdzautoros Kristiāna Ābele, Silvija Grosa, Stella Pelše un Katrīna Teivāne-Korpa, gan daudzi citi speciālisti, Latvijas augstskolās, pētniecības centros un muzejos (Elīta Ansons, Aija Brasliņa, Ginta Gerharde-Upeniece, Natalja Jevsejeva, Jānis Kalnačs), ļaujot runāt par daudzpusīgu "Kļaviņa skolas" tradīciju un pēctecību. Eduarda Kļaviņa studenti ir bijuši un joprojām ir gandrīz visi pašlaik aktīvie Latvijas mākslas zinātnieki un mākslinieki, sākot ar Imantu Lancmani un viņa paaudzes biedriem. Līdzās apjomīgām teksta daļām "Latvijas mākslas vēsturē" pie Eduarda Kļaviņa lielākajiem darbiem pēdējos gados pieder nodaļas par 19. gadsimta un 20. gadsimta pirmās puses portretglezniecību izdevumos "Portrets Latvijā. 19. gadsimts" (Rīga: Neputns, 2014) un "Portrets Latvijā. 20. gadsimts. Sejas izteiksme" (Rīga: Neputns, 2018). Ārpus Latvijas Eduarda Kļaviņa raksti ir publicēti zinātniskos izdevumos Vācijā, Zviedrijā, Polijā, Čehijā, Igaunijā, Lietuvā un Krievijā. 2018. gadā viņa lekcija par Latvijas simbolismu Eiropas mākslas kontekstā izskanēja pasaulslavenajā Orsē muzejā Parīzē.

LZA Lielā medaļa LZA īstenajam loceklim Andrejam Ērglim ir piešķirta par nozīmīgu ieguldījumu jaunu ārstniecības virzienu ieviešanā sirds slimību ārstēšanā Latvijā.

Ar Latvijas Zinātņu akadēmijas LZA Lielo medaļu 2020. gadā apbalvots LZA īstenais loceklis **Dr.med. Andrejs Ērglis** par nozīmīgu ieguldījumu jaunu ārstniecības virzienu ieviešanā sirds slimību ārstēšanā Latvijā.

Andrejs Ērglis dzimis 1964. gadā Rīgā vectēva Paula Stradiņa klīnikā, 1989. gadā beidzis Rīgas Medicīnas institūtu, Latvijas Universitātē 2006. gadā aizstāvējis promocijas darbu „Sarežģītu sirds vainagartēriju bojājumu ārstēšana ar perkutāno koronāro intervenci un restenoze”. A. Ērgļa kā invazīvā kardiologa veiksmi noteica arī liktenīgas satikšanās ar profesionāliem skolotājiem – profesoru Uldi Kalniņu (Latvija) un kardiologu Andri Saltupu (Austrālija).

Savu profesionālo pieredzi A. Ērglis metodiski paaugstinājis, stažējoties invazīvajā kardioloģijā pasaules līmeņa medicīnas centros – Stanfordas Universitātē (Stanforda, ASV; 1993), Monaša medicīnas centrā (Melburna, Austrālija; 1994), *Catharina* slimnīcā (Eindhoven, Nīderlande; 1998), Sandomato universitātes slimnīcā (Milāna, Itālija; 1999), *Charité* slimnīcā (Berlīne, Vācija; 2003), *Massy* slimnīcā (Parīze, Francija; 2005), Eiropas Ķirurģijas institūtā (Hamburg-Norderstedt, Vācija; 2011), Dzīvnieku laboratorijā (Haifa, Izraēla; 2015).

Veicot Latvijā pirmo angioplastiju jeb asinsvadu paplašināšanu 1990. gadā, Andrejam Ērglim bija 25 gadi. Tas bija sākums invazīvās kardioloģijas metodes lietošanai Latvijā, kas ļāvuši glābt dzīvības tūkstošiem pacientu. “Tolaik asinsvados taisījām pirksta resnuma caurumus un bāzām iekšā trubas, lai tiktu līdz sirdij”, atceras A. Ērglis. Savu pirmo tūkstoti pacientu A. Ērglis esot atcerējies nekļūdīgi: “Varbūt kādreiz piemirsu uzvārdu, bet asinsvadus varēju uzzīmēt precīzi.” Tagad asinsvadā caur rokas vai kājas artēriju tiek izdarīts dažu milimetru iegriezums, ievadīta zonde, kontrastviela, un ārsti datora ekrānā aptuveni pusstundā noskaidro bojātās vietas, pēc tam tās “salabo”.

Andreja Ērgļa ķirurģisko veismju arsenālā var ieskaitīt arī vēlākās operācijas – 2008. gada septembrī viņš veica autologo cilmes šūnu transplantācijas sirds muskulī; 2010. gadā pirmo reizi tika veikta sekmīga cilmes šūnu transplantācija sirds muskulī zīdaiņim ar smagu sirdskaiti. Transplantācijas vadīja profesors Aris Lācis un toreizējais LZA korespondētājloceklis Andrejs Ērglis.

LZA akadēmiķis *Dr.med.* Andrejs Ērglis ir LZA viceprezidents (2016-2020), LU Medicīnas fakultātes profesors, LU Kardioloģijas un reģeneratīvās medicīnas institūta direktors, Paula Stradiņa klīniskās universitātes slimnīcas (PSKUS) Latvijas Kardioloģijas centra vadītājs. A. Ērglis veic aterosklerozes patoģenēzes un klīnisko izpausmju, personalizētas monitorēšanas, diagnostikas un ārstēšanas pētniecību, cilmes šūnu un biomateriālu pētniecību. Nolasījis vairāk nekā 700 lekcijas vietējās un starptautiskās konferencēs un publicējis vairāk nekā 400 zinātniskus darbus par sirds un asinsvadu slimību epidemioloģiju, diagnostiku un ārstēšanu, invazīvo kardioloģiju un reģeneratīvo medicīnu. Viņam ir augstākais Hirša indekss (H=45) Latvija mediķu vidū. A. Ērglis vadījis vairākus Latvijas veselības aizsardzības pēdējās desmitgades valsts pētījumu programmu (VPP) projektus: „Jaunu sirds un asinsvadu slimību agrīnās diagnostikas un profilakses metožu izstrāde” (2006-2009); „Aterosklerozes patoģenēzes un klīnisko izpausmju, cilmes šūnu un biomateriālu pētniecība” (2010-2014); “Aterosklerozes izraisīto procesu vadītājs personalizētas monitorēšanas, diagnostikas un ārstēšanas pētniecība” (2014-2017).

2015. gadā apgādā “Jumava” laista klajā Andreja Ērgļa redakcijā tapusi “Sirds grāmata”, kur apkopoti divdesmit stāsti par sirds veselību un noderīgi padomi, kā dzīvot ilgi un laimīgi. “Šī grāmata ir pateicība skolotājiem, cīņu biedriem, sekotājiem, visiem, kuri noticēja toreiz un tic arī šobrīd,” grāmatas ievadā teic Latvijas Kardiologu biedrības prezidents Andrejs Ērglis. Viņa profesionalitāti novērtējuši arī ārzemju kardiologi, uzaicinot uzrakstīt 15. nodaļu (*Stenting approaches to the bifurcation lesion*) 2014. gadā *Elsevier/Saunders* izdotajā grāmatā “Koronārā stentēšana” (*Coronary stenting*).

Latvijas valsts iestādes novērtējušas A. Ērgļa ieguldījumu Latvijas medicīnā un piešķirušas virkni apbalvojumu: 2003. gadā – Triju Zvaigžņu ordenis, 4. šķira; 2005. gadā – LR Veselības ministrijas Atzinības raksts par iniciatīvu un ieguldījumu kardioloģijas dienesta organizēšanā valstī; 2006. gadā – LR Ministru kabineta Goda diploms par nozīmīgu ieguldījumu invazīvās kardioloģijas attīstībā Latvijā; 2013. gadā – LU balva par oriģināla pētījuma rezultātiem sirds ķirurģijā; 2014. gadā – Latvijas Ārstu biedrības “Gada balva medicīnā”; 2015. gadā A. Ērglis kļuva par Latvijas Gada cilvēku medicīnā.

A. Ērgļa dzīves moto “Es nekad neesmu gribējis uzvarēt, bet man ārkārtīgi riebjas zaudēt,” apliecina, ka izaicinājumi kardioloģijā Latvijā gaida jaunus risinājumus.